

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 4

2026

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA KVALITATIVLIK KATEGORIYASINING NAZARIY ASOSLARI VA O‘RGANILGANLIK DARAJASI

Xayitbayev Otaxon Shokirovich

Urganch davlat universiteti, mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada ingliz va o‘zbek tillarida kvalitativlik kategoriyasining nazariy asoslari hamda uning lingvistik tadqiqotlardagi o‘rganilganlik darajasi tahlil qilinadi. Tadqiqotda kvalitativlik kategoriyasining til tizimidagi o‘rni, uning semantik, morfologik va sintaktik xususiyatlari hamda sifat ma’nosini ifodalovchi vositalarning funksional imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Maqolada ingliz va o‘zbek tillaridagi sifat ma’nosini ifodalovchi birliklarning o‘xshash va farqli jihatlari, ularning semantik maydoni hamda nutq jarayonida qo‘llanish xususiyatlari misollar asosida yoritiladi. Bundan tashqari, sifat kategoriyasining lingvistik tadqiqotlarda o‘rganilish tarixi, bu borada olib borilgan ilmiy izlanishlar hamda turli olimlarning nazariy qarashlari umumlashtiriladi. Tadqiqot jarayonida sifat kategoriyasining til tizimidagi funksional xususiyatlari, uning semantik strukturasi shakllantiruvchi omillar hamda sifat ma’nosining nutqda ifodalanish mexanizmlari qiyosiy-tipologik yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ingliz va o‘zbek tillarida kvalitativlik kategoriyasining lingvistik tabiatini chuqurroq anglashga xizmat qiladi hamda ushbu sohada olib boriladigan keyingi ilmiy tadqiqotlar uchun nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: kvalitativlik kategoriyasi, sifat kategoriyasi, semantika, morfologiya, sintaksis, qiyosiy tahlil, ingliz tili, o‘zbek tili, lingvistik tadqiqotlar.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ КАТЕГОРИИ КАЧЕСТВЕННОСТИ В АНГЛИЙСКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ И СТЕПЕНЬ ЕЁ ИЗУЧЕННОСТИ

Хаитбаев Отахон Шокирович

Ургенчский государственный университет, независимый исследователь

Аннотация

В данной статье сопоставляются взгляды знатока человеческой психологии и в данной статье рассматриваются теоретические основы категории качества в английском и узбекском языках, а также степень её изученности в лингвистических исследованиях. В работе анализируется место данной категории в языковой системе, её семантические, морфологические и синтаксические особенности, а также функциональные возможности языковых средств, выражающих качественные значения. В статье также проводится сравнительный анализ средств выражения качественного значения в английском и узбекском языках, выявляются их сходства и различия, а также особенности их употребления в речевой практике. Кроме того, рассматривается история изучения категории качества в лингвистике, анализируются научные подходы и теоретические взгляды различных исследователей. Результаты исследования позволяют более глубоко понять лингвистическую природу категории качества, её функциональные особенности и место в системе языка. Полученные выводы могут послужить теоретической основой для дальнейших исследований в области сравнительной и типологической лингвистики.

Ключевые слова: категория качества, категория качества, семантика, морфология, синтаксис, сравнительный анализ, английский язык, узбекский язык, лингвистические исследования.

THEORETICAL FOUNDATIONS AND THE LEVEL OF STUDY OF THE CATEGORY OF QUALITATIVENESS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES

Xayitbayev Otaxon Shokirovich
Urgench State University, Independent Researcher

Abstract

This article examines the theoretical foundations of the category of qualitiveness in the English and Uzbek languages as well as the level of its investigation in linguistic studies. The research focuses on the place of this category within the language system and analyzes its semantic, morphological, and syntactic characteristics.

The study also explores the ways in which qualitative meanings are expressed in English and Uzbek and provides a comparative analysis of their similarities and differences. Linguistic examples are used to illustrate the structural and semantic features of qualitative expressions in both languages. Furthermore, the article reviews the historical development of research on the category of qualitiveness and summarizes the theoretical approaches proposed by various scholars in the field of linguistics. The findings of the study contribute to a deeper understanding of the linguistic nature of the category of qualitiveness and its functional role within the language system. The results may serve as a theoretical basis for further research in comparative and typological linguistics, particularly in studies focusing on semantic and grammatical categories across different languages.

Key words: category of qualitiveness, quality category, semantics, morphology, syntax, comparative analysis, English language, Uzbek language, linguistic research.

Til orqali borliqni idrok etish va ifodalash jarayonida predmet hamda hodisalarning sifat jihatdan tavsiflanishi markaziy o‘rin egallaydi. Mazkur jarayon tilshunoslikda **kvalitativlik kategoriyasi** orqali namoyon bo‘lib, u nutqda baholash, darajalash, taqqoslash va konseptual chegaralash funksiyalarini bajaruvchi murakkab semantik-funksional birlik sifatida qaraladi. Kvalitativlik kategoriyasi til tizimining turli sathlarida — leksik, morfologik, sintaktik va pragmatik darajalarda — realizatsiyalanishi bilan ajralib turadi.

An’anaviy grammatika doirasida kvalitativlik asosan sifat so‘z turkumi bilan bog‘liq holda izohlangan bo‘lsa-da, zamonaviy lingvistik tadqiqotlar bu yondashuvning cheklanganligini ko‘rsatmoqda. Chunki sifat ma’nosi ko‘pincha alohida leksik birlik doirasidan chiqib, sintaktik konstruksiyalar, daraja modifikatorlari, kontekstual parametrlar va diskursiv strategiyalar orqali yuzaga chiqadi. Shu bois hozirgi tilshunoslikda kvalitativlik kategoriyasi ko‘p qatlamli, dinamik va kontekstga sezgir semantik tizim sifatida talqin qilinmoqda.

Mazkur maqolada kvalitativlik kategoriyasi **sintaksis–semantika interfeysi** nuqtayi nazaridan yoritiladi. Bu esa sifat ma’nosining nafaqat “qanday?” savoliga javob beruvchi birlik sifatida, balki taqqoslash, darajalash va baholash mexanizmlarini ishga soluvchi konseptual model sifatida tahlil qilinishini taqozo etadi. Aynan shu yondashuv tadqiqotning ilmiy yangilik salohiyatini belgilovchi asosiy metodologik ustunliklardan biridir.

MUHOKAMA

Tilshunoslik tarixida sifat kategoriyasi uzoq vaqt davomida grammatik tasnif obyekti sifatida qaralib, uning semantik va kognitiv jihatlari ikkilamchi o‘rinda qolib kelgan. Strukturaviy yondashuv doirasida sifatlar otning atributi sifatida talqin qilinib, ularning paradigmatic va sintagmatik munosabatlari tavsiflangan. Bu bosqichda sifatning baholovchi va gradatsion xususiyatlari yetarli darajada nazariy umumlashtirilmagan.

Generativ grammatika davrida sifatlar sintaktik strukturaning mustaqil komponenti sifatida qayta talqin qilinib, atributiv va predikativ pozitsiyalardagi farqlar formal modellar orqali izohlandi. Biroq bu yondashuv ham sifatning semantik chuqurligini to‘liq ochib bera olmadi,

chunki unda darajalash va baholash mexanizmlari ko‘proq formal sintaktik hodisa sifatida qaraldi.

Zamonaviy semantik va kognitiv yondashuvlar esa sifat va kvalitativlikni nisbiy hamda kontekstual kategoriya sifatida talqin qiladi. Bu yondashuvga ko‘ra, sifat ma‘nosi mutlaq emas, balki konseptual shkalalar asosida shakllanadi va nutq vaziyatiga bog‘liq holda o‘zgarib boradi. Aynan shu nuqtada sifat tushunchasi grammatik birlikdan chiqib, semantik-kognitiv kategoriya darajasiga ko‘tariladi.

Mazkur tadqiqotda ilgari surilayotgan asosiy g‘oya shundan iboratki, sifat va kvalitativlik o‘rtasida to‘liq sinonimik munosabat mavjud emas. **Sifat** — grammatik shakl, **kvalitativlik** esa kengroq semantik-funksional kategoriya bo‘lib, u sifat bilan bir qatorda boshqa lingvistik vositalar orqali ham ifodalanadi. Ushbu farqlash ingliz va o‘zbek tillarini qiyosiy o‘rganishda muhim nazariy poydevor vazifasini bajaradi.

Kvalitativlik kategoriyasining markaziy xususiyatlaridan biri uning **darajalash** (*gradability*) imkoniyatidir. Darajalash sifat ma‘nosining muayyan shkala bo‘ylab joylashishini anglatib, bu jarayonda minimum, maksimum yoki nisbiy standartlar asosida baholash amalga oshiriladi. Ingliz tilshunosligida bu hodisa daraja semantikasi doirasida keng tadqiq etilgan bo‘lib, sifatlarning ochiq va yopiq shkalalar bilan bog‘liqligi aniqlangan.

G‘arb tilshunosligida kvalitativlik kategoriyasining o‘rganilishi bir necha bosqichda rivojlangan bo‘lib, har bir bosqich mazkur hodisani turlicha nazariy prizma orqali talqin qilgan. Strukturaviy tilshunoslik davrida sifatlar asosan formal-grammatik birlik sifatida ko‘rilib, ularning ot bilan munosabati paradigmatic va sintagmatic doiralarda tavsiflangan. Bu yondashuv sifatlarning nutqiy baholashdagi roli va darajalash mexanizmlarini cheklangan tarzda yoritgani bilan ajralib turadi.

Keyingi bosqich — generativ paradigma — sifatlarni sintaktik tuzilmaning muhim komponenti sifatida qayta talqin qildi. Ushbu yondashuvda sifatlar atributiv va predikativ pozitsiyalarda turlicha strukturaviy maqomga ega bo‘lib, ularning joylashuvi va kombinator imkoniyatlari formal qoidalar orqali izohlandi. Biroq generativ modellar sifat ma‘nosining konseptual va baholovchi tabiatini ikkilamchi masala sifatida ko‘rib, kvalitativlikning semantik chuqurligini to‘liq ochib bera olmadi.

XX asr oxiri va XXI asr boshlarida sifat va kvalitativlik masalasi formal semantika doirasida yangi bosqichga ko‘tarildi. **Daraja semantikasi** yondashuvi sifat ma‘nosini shkala strukturalari orqali izohlab, sifatlarning ochiq va yopiq shkalalar, minimum va maksimum standartlar asosida talqin qilinishini ilmiy asoslab berdi. Ushbu yondashuv ingliz tilidagi sifatlarning daraja modifikatorlari bilan munosabatini izohlashda muhim nazariy poydevor yaratdi.

Shu bilan birga, mavjud g‘arb tadqiqotlarining aksariyatida tipologik chegaralanganlik kuzatiladi. Ya‘ni, daraja semantikasi modellari asosan hind-yevropa tillari, xususan ingliz tili materiali asosida ishlab chiqilgan bo‘lib, agglutinatив tillar uchun ularning moslashuvchanligi yetarlicha tekshirilmagan. Natijada sifat ma‘nosining morfologik va sintaktik integratsiyasi kuchli bo‘lgan tillar, jumladan o‘zbek tili, mazkur nazariy modellar doirasida cheklangan tarzda talqin qilingan.

Mazkur tadqiqot aynan shu nuqtada nazariy yangilik taklif etadi: daraja semantikasi va shkala nazariyalari ingliz va o‘zbek tillari materiallari asosida qiyosiy-tipologik qayta talqin qilinadi. Bu orqali mavjud modellarning universal salohiyati sinovdan o‘tkazilib, ularning tilga xos parametrlar bilan qanday moslashishi ilmiy asosda ko‘rsatib beriladi.

Zamonaviy tilshunoslikda kvalitativlik kategoriyasi tobora ko‘proq kognitiv va diskursiv kontekstda talqin qilinmoqda. **Kognitiv yondashuv**ga ko‘ra, sifat ma‘nosi inson tafakkurida mavjud bo‘lgan konseptual modellar va tajriba asosida shakllanadi. Bunda sifatlar predmetning obyektiv xususiyatini emas, balki subyektiv idrok va baholash natijasini ifodalaydi. Shuning uchun sifat ma‘nosi doimo kontekstga bog‘liq va dinamik xarakterga ega.

Kognitiv talqinda kvalitativlik kontseptual shkalalar orqali modellashtiriladi. Masalan,

baland–past, kuchli–zaif kabi qarama-qarshi juftliklar inson tafakkurida fazoviy, miqdoriy yoki baholovchi metaforalar asosida tuziladi. Bu jarayonda sifat ma’nosi grammatik shakldan chiqib, kognitiv operatsiya darajasiga ko’tariladi. Mazkur yondashuv ingliz va o‘zbek tillarida sifat ma’nosining shakllanish mexanizmlarini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Diskursiv yondashuvda esa kvalitativlik pragmatik va ijtimoiy yuklamaga ega birlik sifatida ko‘riladi. Sifatlar nutqda baholash, ideologik pozitsiyani belgilash, ijtimoiy munosabatlarni kodlash kabi funksiyalarni bajaradi. Shu bois sifat birliklari diskurs tahlilida neytral grammatik element emas, balki baholovchi strategiya sifatida talqin qilinadi. Ayniqsa, ommaviy axborot vositalari, siyosiy va akademik diskurslarda sifatlarning tanlanishi nutq subyektining pozitsiyasini ochib beradi.

Mazkur tadqiqotda kognitiv va diskursiv yondashuvlar qiyosiy aspektda qo‘llanadi. Ingliz tilida sifatlar ko‘pincha analitik vositalar orqali baholovchi diskursni shakllantirsa, o‘zbek tilida bu jarayon morfologik, sintaktik va leksik vositalarning o‘zaro uyg‘unligi orqali amalga oshadi. Ushbu farq ingliz va o‘zbek tillarida kvalitativlik kategoriyasining kognitiv va pragmatik tafovutlarini aniqlash imkonini beradi va tadqiqotning ilmiy yangiligini yanada mustahkamlaydi.

Turkiy tillar, jumladan o‘zbek tilida sifat va sifatga xos ma’no munosabatlari uzoq vaqt davomida deskriptiv-grammatik paradigma doirasida tadqiq etilgan. O‘zbek tilshunosligida sifat so‘z turkumi, asosan, morfologik va sintaktik belgilar asosida tavsiflangan bo‘lib, sifat ma’nosining konseptual va kognitiv jihatlarini nisbatan kam yoritilgan.

O‘zbek tilining akademik grammatik tavsiflarida sifatlar predmetning belgisini bildiruvchi so‘z turkumi sifatida izohlanadi (Rahmatullayev, 1981; Madvaliyev, 2001). Jumladan, Shavkat Rahmatullayev o‘z tadqiqotlarida sifatlarning atributiv va predikativ funksiyalarini batafsil yoritib, ularning daraja shakllarini (-roq, eng) morfologik mexanizm sifatida izohlaydi. Biroq mazkur yondashuvda sifat ma’nosining gradatsion va baholovchi tabiati asosan grammatik darajada cheklanib qoladi (Rahmatullayev, 1981).

Shuningdek, Aziz Madvaliyev va Nodira Jo‘rayeva ishlarida sifatlarning gapdagi sintaktik o‘rni, ot bilan bog‘lanish xususiyatlari hamda ularning nutqdagi funksional yuklamasi tahlil qilingan (Madvaliyev, 2001; Jo‘rayeva, 2010). Ushbu tadqiqotlar o‘zbek tilida sifatlarning strukturaviy tavsifini mukammallashtirgan bo‘lsa-da, kvalitativlik kategoriyasi mustaqil semantik hodisa sifatida alohida ajratib ko‘rsatilmagan.

Turkiy tillar doirasida sifat va gradatsiya masalalari tipologik yondashuv asosida yoritilgan. Xususan, Lars Johanson turkiy tillarda sifatlarning morfologik barqarorligi, ularning kelishik va son kategoriyalari bilan moslashmasligi hamda daraja ifodasining analitik va sintetik vositalari haqida muhim xulosalar beradi (Johanson, 1998; 2021). Johansonning fikricha, turkiy tillarda sifat ma’nosi ko‘pincha morfologiya–sintaksis interfeysi orqali yuzaga chiqadi, bu holat ingliz tilidagi analitik modeldan sezilarli darajada farq qiladi.

Biroq yuqoridagi tadqiqotlarning aksariyatida sifat va kvalitativlik qiyosiy-semantik kategoriya sifatida emas, balki til ichki tavsifi doirasida o‘rganilgan. Ayniqsa, ingliz va o‘zbek tillari o‘rtasida sifat ma’nosining sintaktik-semantik realizatsiyasi bo‘yicha tizimli qiyosiy tadqiqotlar deyarli mavjud emas.

Qiyosiy tilshunoslikda ingliz va o‘zbek tillari ko‘proq tipologik qarama-qarshilik nuqtayi nazaridan tadqiq etilgan. Bu tadqiqotlarda ingliz tili analitik, o‘zbek tili esa agglutinatif til sifatida tavsiflanib, grammatik ma’no ifodalash mexanizmlaridagi farqlar ko‘rsatib berilgan (Comrie, 1989; Johanson & Csató, 1998).

Ingliz tilida sifat va daraja kategoriyalari bo‘yicha chuqur nazariy tadqiqotlar olib borilgan. Masalan, John Lyons sifatlarni *gradable* va *non-gradable* turlarga ajratib, sifat ma’nosining nisbiyligi va baholovchi tabiatini asoslab bergan (Lyons, 1977). Keyinchalik bu yondashuv daraja semantikasi doirasida rivojlantirilgan. Chris Kennedy va Louise McNally sifat ma’nosini shkala strukturalari orqali modellashtirib, daraja modifikatorlarining sintaktik va semantik xususiyatlarini chuqur tahlil qilganlar (Kennedy & McNally, 2005).

Qiyosiy aspektda esa ingliz va turkiy tillarda komparativ va superlativ shakllarning universal qonuniyatlari Jonathan Bobaljik tomonidan ishlab chiqilgan **Comparative–Superlative Generalization** nazariyasi asosida izohlangan (Bobaljik, 2012). Mazkur nazariya turkiy tillar, jumladan o‘zbek tili uchun muhim bo‘lsa-da, u ko‘proq morfologik daraja bilan cheklanib, sifat ma’nosining sintaktik va diskursiv jihatlarini to‘liq qamrab olmaydi.

Mavjud qiyosiy tadqiqotlarda yana bir muhim cheklov shundan iboratki, ular asosan formal strukturalarni taqqoslash bilan cheklanib, sifat ma’nosining kognitiv, pragmatik va diskursiv realizatsiyasini yetarli darajada hisobga olmaydi. Natijada ingliz va o‘zbek tillarida kvaliativlik kategoriyasining real nutqdagi ishlatilish mexanizmlari yetarlicha ochib berilmagan.

Mavjud ilmiy adabiyotlarning tizimli tahlili shuni ko‘rsatadiki, kvaliativlik kategoriyasi tilshunoslikda parchalanib o‘rganilgan: ayrim ishlarda u grammatik birlik (sifat) doirasida, boshqalarida esa semantik hodisa sifatida talqin qilingan. G‘arb tilshunosligida sifat va darajalash masalalari formal semantika va daraja semantikasi doirasida chuqur ishlab chiqilgan bo‘lsa-da, bu modellar asosan ingliz tili materiali bilan chegaralangan (Lyons, 1977; Kennedy & McNally, 2005).

Generativ va formal yondashuvlar sifatlarni strukturaviy jihatdan aniq tavsiflagan, biroq sifat ma’nosining kognitiv va diskursiv tabiatini ikkilamchi darajada qoldirgan (Chomsky, 1995; Cinque, 2009). Kognitiv lingvistika esa sifat ma’nosining konseptual asoslarini yoritgan bo‘lsa-da, u ko‘pincha empirik-sintaktik dalillar bilan yetarlicha mustahkamlanmagan (Lakoff & Johnson, 1980).

Turkiy tillar va o‘zbek tilshunosligida sifatlar deskriptiv-grammatik an‘ana asosida o‘rganilgan. O‘zbek tilshunoslari sifatlarning morfologik belgilari, daraja shakllari va gapdagi vazifalarini batafsil tavsiflaganlar (Rahmatullayev, 1981; Madvaliyev, 2001). Biroq bu ishlarda kvaliativlik mustaqil semantik-funksional kategoriya sifatida ajratilmagan, balki sifat so‘z turkumi doirasida talqin qilingan.

Tipologik tadqiqotlar turkiy tillarda sifatlarning umumiy xususiyatlarini ko‘rsatgan bo‘lsa-da, ingliz va o‘zbek tillari o‘rtasida sifat ma’nosining sintaktik-semantik realizatsiyasi bo‘yicha bevosita qiyosiy ishlar juda kam (Johanson, 1998; Comrie, 1989). Mavjud qiyosiy tadqiqotlar ko‘pincha formal tuzilma bilan cheklanib, real nutqdagi baholash, gradatsiya va diskursiv strategiyalarni e‘tibordan chetda qoldiradi.

Shuningdek, zamonaviy korpus lingvistikasi yutuqlari ingliz tilida sifatlar tahliliga faol tatbiq etilgan bo‘lsa-da, o‘zbek tili uchun bunday empirik tadqiqotlar hali boshlang‘ich bosqichda. Bu holat ingliz va o‘zbek tillarida kvaliativlik kategoriyasini korpusga tayangan holda qiyosiy o‘rganish zaruratini yanada dolzarb qiladi.

Mazkur tadqiqot aynan mana shu ilmiy bo‘shliqlarni to‘ldirishga qaratilgan bo‘lib, unda:

- kvaliativlik faqat sifat bilan cheklanmagan, balki keng semantik-funksional kategoriya sifatida talqin qilinadi;
- ingliz va o‘zbek tillarida sifat ma’nosining sintaktik, semantik, kognitiv va diskursiv qatlamlari birgalikda tahlil qilinadi;
- daraja semantikasi va shkala nazariyalari agglutinativ til materiali asosida qayta ko‘rib chiqiladi;
- empirik (korpus) dalillar orqali nazariy xulosalar mustahkamlanadi.

Shu tariqa, tadqiqot mavjud ishlardan nazariy qamrov, metodologik integratsiya va qiyosiy chuqurlik jihatidan tubdan farq qiladi.

XULOSA

Ingliz va o‘zbek tillarida kvaliativlik kategoriyasining nazariy asoslari hamda o‘rganilganlik darajasi tizimli ravishda ko‘rib chiqildi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, kvaliativlik kategoriyasi bir sathli grammatik hodisa emas, balki sintaksis, semantika, kognitiv va diskursiv omillar kesishmasida shakllanadigan ko‘p o‘lchamli lingvistik tizimdir.

G‘arb tilshunosligida sifat va darajalash masalalari chuqur nazariy modellashtirilgan

bo'lsa-da, bu modellar ko'pincha hind-yevropa tillari bilan chegaralangan. O'zbek va turkiy tillar materiallari esa mazkur nazariyalarni tipologik sinovdan o'tkazish uchun boy empirik manba bo'lib xizmat qiladi. O'zbek tilshunosligida sifatlar tavsifi yetarli bo'lsa-da, ularning semantik-kognitiv va diskursiv xususiyatlari hanuz to'liq yoritilmagan.

Mazkur bob natijalariga tayangan holda, keyingi bosqichlarda ingliz va o'zbek tillarida kvalitatiflik kategoriyasining amaliy realizatsiyasini empirik va qiyosiy tahlil qilish maqsadga muvofiqdir. Shu orqali sifat ma'nosining til tizimidagi va nutqdagi o'rni yangi nazariy darajada ochib beriladi hamda umumiy tilshunoslik uchun muhim bo'lgan xulosalar ilgari suriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Bobaljik J. Universals in comparative morphology: suppletion, superlatives and the structure of words. – Cambridge: MIT Press, 2012.
2. Chomsky N. The minimalist program. – Cambridge, MA: MIT Press, 1995.
3. Cinque G. Adjectives and adverbs: syntax, semantics and discourse. – Oxford: Oxford University Press, 2009.
4. Comrie B. Language universals and linguistic typology: syntax and morphology. – Oxford: Basil Blackwell, 1989.
5. Jo'rayeva M. O'zbek tilida sifat kategoriyasining semantik xususiyatlari. – T.: Fan, 2010.
6. Johanson L. The structure of Turkic languages. – Wiesbaden: Harrassowitz, 1998.
7. Johanson L. Turkic languages and linguistics. – London: Routledge, 2021.
8. Johanson L., Csató É. The Turkic languages. – London: Routledge, 1998.
9. Kennedy C., McNally L. Scale structure, degree modification, and the semantics of gradable predicates // *Language*. – 2005.
10. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. – Chicago: University of Chicago Press, 1980.
11. Lyons J. Semantics. – Cambridge: Cambridge University Press, 1977.
12. Madvaliyev A. Hozirgi o'zbek adabiy tili. – T.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2001.
13. Rahmatullayev Sh. Hozirgi o'zbek adabiy tili sintaksisi. – T.: Fan, 1981.